VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Lausunto

13.11.2023

VN/941/2023
VN/941/2023-VM-98

Hallintovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle Viron kanssa väestön rekisteröinnistä tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi sekä kotikuntalain 6 §:n muuttamiseksi (HE 23/2023 vp)

Valtiovarainministeriö kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä Viron kanssa väestön rekisteröinnistä tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi sekä kotikuntalain 6 §:n muuttamiseksi (HE 23/2023 vp). Valtiovarainministeriö toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Sopimuksen tavoite

Suomen ja Viron välillä muuttaa vuosittain tuhansia henkilöitä ja maissa asuu tuhansia toisen maan kansalaisia. Sopimuksen tarkoituksena on tukea väestön liikkuvuutta maiden välillä helpottamalla muuttajien asiointia viranomaisissa sekä parantaa väestötietojärjestelmän eheyttä ja ajantasaisuutta. Väestötietojärjestelmä on keskeinen julkisen hallinnon ja yhteiskunnan tietovaranto, jonka avulla voidaan tehostaa ja automatisoida erilaisia toimintoja ja julkisia palveluita.

Sopimus ei vaikuta henkilön oikeuteen muuttaa Suomeen ja oleskella Suomessa, josta säädetään ulkomaalaislaissa (301/2004), eikä kotikunnan määräytymiseen, josta säädetään kotikuntalaissa (201/1994).

Sopimuksen valmistelu

Valtiovarainministeriö ja Viron sisäministeriö ovat neuvotelleet keväästä 2016 kevääseen 2022 väestön rekisteröintiä koskevasta sopimuksesta. Valtiovarainministeriö teki Viron sisäministeriölle neuvottelualoitteen keväällä 2016, mistä alkaen maat neuvottelivat virkamiestasolla tietojenvaihdon kehittämisestä maiden välisissä muutoissa ja väestön rekisteröinneissä. Sopimuksen sisällöstä ja tarkasta sopimustekstistä päästiin sopuun keväällä 2022.

Sopimus on allekirjoitettu Helsingissä 21.9.2022. Sopimuksen suomenkielinen versio ja sen ruotsinkielinen käännös ovat hallituksen esityksen liitteenä. Suomen englannin- ja vironkieliset alternaatit ovat saatavilla valtiovarainministeriön verkkosivuilta https://vm.fi/hankkeet tunnuksella VM043:00/2016 (suorat linkit: englanti, viro).

Postiosoite Postadress Postal Address	Käyntiosoite Besöksadress Office	Puhelin Telefon Telephone	Faksi Fax Fax	s-posti, internet e-post, internet e-mail, internet
Valtiovarainministeriö PL 28 00023 Valtioneuvosto	 Snellmaninkatu 1 A Helsinki	 0295 16001 +358 295 16001		 kirjaamo.vm@gov.fi

Valtiosopimuksesta on pyydetty lausuntoja lausuntopalvelu.fi:ssä kolme kertaa vuosina 2018, 2020 ja 2022. Hallituksen esityksestä on pyydetty lausuntoja lausuntopalvelu.fi:ssä 23.9.-21.10.2022.

Pohjoismaiden välillä muutettaessa sovelletaan kotikuntalain säännösten ohella Tanskan, Suomen, Islannin, Norjan ja Ruotsin välistä väestön rekisteröintiä koskevaa sopimusta (SopS 96/2006). Kyseinen sopimus on toiminut pohjana Suomen ja Viron väliselle valtiosopimukselle, ja sopimuksen soveltamisalassa oleviin muuttoihin sovellettaisiin samanlaisia hallinnollisia käytäntöjä kuin pohjoismaiden välisiin muuttoihin.

Sopimuksen keskeinen sisältö

Sopimuksen luku I sisältää määräykset sopimuksen soveltamisalasta, määritelmistä sekä sähköisen tietojenvaihdon periaatteista.

Sopimuksen luvun II 4–7 artiklassa määrätään tietojenvaihdosta ja asuinpaikan rekisteröinnistä, kun henkilö muuttaa sopimusvaltiosta toiseen. Muuttajalle kansallisessa lainsäädännössä säädetyt velvoitteet todetaan 4 artiklassa. Tulovaltiolla olisi 5 artiklan mukaan toimivalta päättää sopimusvaltiosta toiseen muuttavan henkilön asuinpaikasta. Tulovaltion rekisterimerkintä sitoisi myös lähtövaltiota, joka merkitsisi muuton rekisteriinsä vasta saatuaan tulovaltion ilmoituksen henkilön muutosta ja tulovaltion antaman tiedon pohjalta. Lisäksi luvussa II määritellään ilmoitukseen sisällytettävät henkilötiedot.

Suomessa asuinpaikan rekisteröinnistä sekä siihen liittyvistä menettelyistä ja oikeusturvasta säädetään kotikuntalaissa, jonka ohella sopimuksen määräyksiä sovellettaisiin.

Luvun II 8–9 artiklassa määrätään asuinpaikan määrittämisestä sopimuksen tultua voimaan sekä tähän liittyvästä tietojenvaihdosta ja vaihdettavista henkilötiedoista. Koska on todennäköistä, että tähän asti on rekisteröity henkilöitä asuvaksi molemmissa sopimusvaltioissa, 8 artiklan 2–4 kohdassa määrätään menettelystä kaksoisrekisteröintien selvittämiseksi. Henkilö, joka on sopimuksen voimaan tullessa rekisteröity asuvaksi kummassakin valtiossa, säilyttäisi rekisteröidyn asuinpaikkansa ainoastaan siinä valtiossa, jonka henkilö itse katsoo asuinvaltiokseen perhesuhteiden, toimeentulon tai muiden vastaavien seikkojen perusteella ja johon henkilöllä on edellä mainittujen seikkojen vuoksi kiintein yhteys. Määräys vastaa sisällöllisesti kotikuntalain 2 §:n 2 momenttia.

Luvussa III määrätään säännöllisestä tietojenvaihdosta, joka koskee sopimusvaltioon asettuneita toisen sopimusvaltion kansalaisia, siinä missä lukua II sovelletaan kaikkiin muuttajiin kansalaisuudesta riippumatta. Määräysten tarkoituksena on parantaa maiden kansalaisista ylläpidettäviä tietoja, kuten perhesuhteiden muutoksia tai kuolemia.

Sopimus ei vaikuta EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamiseen, vaan sen tarkoituksena on kansallisen liikkumavaran puitteissa säätää käsiteltävistä henkilötiedoista sekä niiden luovuttamisesta ja käyttötarkoituksesta. Sopimuksen määräyksillä turvataan tietojen täsmällisyyttä ja eheyttä tilanteessa, jossa tietoja vaihdetaan sähköisessä muodossa säännöllisesti ja vaihdettavat tiedot koskevat suurta rekisteröityjen joukkoa. Lisäksi sopimuksella turvattaisiin tietojenkäsittelyn läpinäkyvyyttä määrittelemällä selkeästi se, millaisia tietoja vaihdetaan ja mihin tarkoitukseen.

Keskeiset vaikutukset

Sopimus helpottaisi maasta toiseen muuttavien asiointia viranomaisissa. Sopimusvaltiossa asuvan henkilön, joka muuttaa toiseen sopimusvaltioon, ei tarvitsisi esittää erillisiä todistuksia sellaisista tiedoista, jotka viranomaiset vaihtavat sopimuksen nojalla.

Sopimus parantaisi Virossa asuvien suomalaisten tietojen ajantasaisuutta Suomen väestötietojärjestelmässä. Tästä olisi hyötyä monissa eri yhteiskunnan toiminnoissa, kuten äänioikeutettujen luettelon selvittämisessä.

Koska tietojen vaihtamisessa käytettäisiin uudenlaisia menettelyjä ja teknologioita, ja koska säännöllinen, jatkuva ja automatisoitu tietojenvaihto koskisi laajaa henkilöpiiriä, sisältyy henkilötietojen käsittelyyn potentiaalisia riskejä. Yksi tällainen on erityisesti henkilötiedoissa olevien virheiden määrän kasvu, jos henkilöitä ei voida yksilöidä riittävän luotettavasti tai jos tietojen korjaamisen ja tarkistamisen osalta ei ole sovittu toimivista menettelytavoista. Sopimuksen määräyksillä pyritäänkin hallitsemaan riskejä täydentämällä yleisessä tietosuoja-asetuksessa säädettyä. Määrittelemällä vaihdettavat tiedot tarkkarajaisesti edistetään myös tietojen käsittelyn minimointia.

Lakiehdotukset

Hallituksen esitykseen sisältyvä 1. lakiehdotus olisi tavanomainen blankettilaki, jonka mukaan Suomen ja Viron välillä tehdyn väestön rekisteröintiä koskevan sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset olisivat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

Hallituksen esitykseen sisältyvä 2. lakiehdotus muuttaisi kotikuntalain voimassa olevaa 6 §:ää niin, että siihen lisättäisiin viittaus Suomen ja Viron välillä tehtyyn sopimukseen samalla tavoin kuin 6 §:ssä entuudestaan viitataan pohjoismaiden välillä tehtyyn sopimukseen. Valtiovarainministeriössä valmistellaan parhaillaan hallituksen esitystä uudistetuksi kotikuntalaiksi, johon sisältyisi samanlainen säännös.

Lakien ehdotetaan tulevan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana, samaan aikaan, kun sopimus tulee voimaan.

Sopimuksen voimaantulo

Sopimus tulisi voimaan toiseksi seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on otettu vastaan jälkimmäinen niistä kirjallisista ilmoituksista, joilla sopimusvaltiot ilmoittavat toisilleen diplomaattiteitse, että niiden kansalliset sopimuksen voimaantulon edellyttämät oikeudelliset vaatimukset on täytetty. Viro on antanut tällaisen ilmoituksen Suomelle 23.3.2023.

Sopimuksen tultua voimaan aloitettaisiin tietojenvaihto luvun III mukaisesti, eli alettaisiin vaihtaa tietoja sopimusvaltioiden kansalaisista, jotka asuvat toisessa sopimusvaltiossa. Sen jälkeen tehtäisiin 8 artiklan mukainen tietojenvaihto sopimusvaltioissa jo asuvista henkilöistä sen tarkistamiseksi, että henkilöt on merkitty asuvaksi vain toiseen sopimusvaltioista kerrallaan. Viimeisenä käyttöön otettaisiin luvun II mukainen tietojenvaihto, eli tietojenvaihto ja asuinpaikan rekisteröintiä koskeva menettely, kun henkilö muuttaa sopimusvaltiosta toiseen.

Neuvotteleva virkamies Antti Helin

Liitteet

Jakelu hallintovaliokunta

Tiedoksi